# HJERTEBLADET

Utgiver: Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

Redaktør: Ruth Erlandsen
Redaksjonskomité: Kari Bredal, Einar B. Skattum, Alfhild Hansson
Konsultative medlemmer: Knut Werner, Johs. Gilleberg, Stein Vik

**Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:**

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede

INNHOLDSFORTEGNELSE FOR 18. ÅRGANG 1972

---

Trykt i Grafia Boktrykkeri, Oslo

UTBYGGING AV ÅNDSSVAKEOMSORGEN Side

Canadisk fotnote til norsk omsorg: Flest mulig ut av internatene! .. 44
Flest nye daghjemsplasser. 7169 klienter under omsorg ..... 46
Ingen områdeoverlege i det nordafjelske ..... 51
Privatpleie — ventelister — oppbevaring? ..... 52
Utvist av fedrelandet: Færøyene vil ha egen institusjon ..... 53
Vi lapper på skader som boligen daglig produserer ..... 81
Jo Benkow på årsmøtet :Uten frivillig innsats vil omsorgen visne og dø ..... 83
Brev til Regjeringen fra landskonferanse ..... 86
Sekretær Kjell Henriksen: Frivillig innsats kan være både kontroll, kritikk og lederansvar ..... 95
Utbygging og nybygg ved Røde Kors-hjem ..... 99
Et storverk er fullført. Hovedkomitéen for Trastad takker av ..... 102
Vernet pensjonat og familiedaghjem. Nytt fra Sanitetsforeningen .. 104
Finnmark går nye veier: Planer om familiedaghjem og daghjem spredt i fylket ..... 121
Sykehusloven stanset skolebygg på Østerbo ..... 128
«Grasrota» og institusjonene ..... 183
Vardåsen som spesialsykehus ..... 183
Verksted på Jæren åpnet etter lovende prøvetid ..... 185
Spennende Norges-gjest i januar ..... 201
De funksjonshemmede i regjeringserklæringen ..... 203
Landet Rundt ..... 24, 64, 105, 144, 224

UTDANNING, OPPLÆRING, TRIVSELSTILBUD

40 prosent av elevene får ingen undervisning! ..... 1
Undervisningstilbudet ved internatinstitusjoner for psykisk utviklingshemmede. Av spesialpedagog Aage Osv. Aakervik ..... 2
Solgården innvies 1. april ..... 6
Sommeridrettslekene blir utvidet. Rullestol-elever til Dagsrudheimen 9
Stor mangel på fritidspersonale. Hjemmenes Utvalg etterlyser informasjonssenter ..... 10
Vinterleker på Venabu i april ..... 11
Gi dem plass i daginstitusjoner ..... 11
«Midt i blinken for våre elever» ..... 12
Ridning på Emma Hjorths Hjem. Av barnehagelærer Ragnhild Pehrson ..... 13
Idrett for en ny gruppe ..... 23
Oppgitt på evneveikeskole — i dag fullgod industriarbeider ..... 48
Samlet plan for service til funksjonshemmede ..... 55
Rådet for funksjonshemmede ber om mer vernet industri ..... 59
Livets første vandring over Markusplassen, Av Asbjørn Barlaup .. 60

Hva våre barn kan lære av den vanlige norske skolen. Side
Av spesialpedagog Sigrun Uldal ... 63
Deltakere fra 40 institusjoner i idrettslekene ... 88
For lite idrett og friluftsliv ved mindre hjem ... 93
Skolestyret nektet, departementet påla ... 100
Ennå plass på Solgården i sommer ... 105
— Dette er vårt hjem, sa pensjonærene. Og sanitetskvinnene la navneskiltet i skuffen ... 130
Hjertesukk til foreldre: Slipp barna til på kjøkkenet! ... 133
Åtte elever fra Klæbu opplevet storting og styringsverk ... 140
«Litt spansk for oss», til bruk på Solgården ... 142
Søkte på jobb — men ingen «så» ham ... 165
Intellektuell slagside i forsøksplanen for undervisning.
Av spesialpedagog Aage Osv. Aakervik ... 168
Sommerleir i Gallilea ... 180
Kort vinterlukking på Solgården i Spania ... 181
Sentralhjem med plastfabrikk og rideskole ... 186
Trives på skolen med andre barn ... 204
Ut i samfunnet — Er politiet forberedt? ... 210
I daghjem med andre barn ... 213
Normalisering — til passiv nytelse eller skapende liv.
Av dr. Jean Vanier ... 215
Solgården også psykiatriske pasienter? ... 222

FAMILIE — FORELDRE
Samarbeid foreldre—institusjon må styrkes ... 17
Mer foreldreorientering. Helsedirektoratet sender brosjyren «Mongoloide barn I» til fødselsklinikkene ... 41
For mor og barn — eller far og barn. Feriekurs på Haraldvangen .. 127
Til foreldre med mongoloid-barn. Engelsk lege gir veiledning ... 135
Skaper taushetsplikten isolasjon? ... 143
To mødre forteller ... 166
«Selv om vi ikke kan forstå —» Av en mongoloids bønn, sammen med sin mor ... 182
Javni på Færøyene ... 184
Sosialkonsulent for Sogn og Fjordane ... 221

TRYGDER — STATSSTØTTE — BIDRAG
25 rotary-stipendier deles ut ... 11
Legat for bare glede ... 43
150 000 kroner av Hjelpestikkene ... 82
Omsorgen på statsbudsjettet. 100 000 kroner foreslås til Samordningsrådet ... 184
351 millioner fystikk-ører ... 222

KONGRESSER — KURS — KONFERANSE Side

Har De gode slides? Send dem til Montreal-kongressen ..... 8
Verdenskongressen ..... 8
Færre ord neste gang? Nordisk kongress ble en halv million sider 47
Kurs i USA ..... 47
Nordisk symposium om yrkestrening ..... 53
Nordisk kurs i fysisk trening ..... 57
Landskonferanse til høsten om frivillig innsats ..... 87
Verdenskongressen i Montreal ..... 92
U-landene får 30 mill. nye psykisk utviklingshemmede i løpet av de neste tiår. Montreal-kongressen en mektig inspirasjon til økt innsats ..... 161
Radarveien på verdensutstilling ..... 167
Sagt i Montreal ..... 202
Hørt i Montreal ..... 222
Hørt i Montreal ..... 223

FORSKNING — MEDISIN

Norske fagfolk på verdensmøte: Forskning på toppnivå, trøsteløs for majoriteten ..... 205

SAMORDNINGSRÅDET — ANDRE ORGARNISASJONER

Nytt fra Samordningsrådet ..... 8
Årsmøteforedrag i pent særtrykk ..... 15
Stortingsmann Jo Benkow foredragsholder på årsmøtet ..... 42
Et jubileumsønske ..... 59
Resultatet av navnekonkurransen ..... 86
Samordningsrådets sosialpolitiske målsetting. Fra formannen Gunnar Brekkes foredrag på årsmøtet ..... 89
Nordisk tidsskrift Psykisk utvecklingshämning ..... 186

---

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren Gunvor Heier, postboks 167, 1324 Lysaker.

Innbetaling for abonnement til postgirokonto 9473. — Bankgirokonto 6088.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året. — Kontingenten er kr. 10,— pr. år.

Henvendelser angående annonser og betaling for disse skjer til Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1. Bankgiro 7001.05.01928.

Manuskripter til Hjertebladet sendes redaktøren, Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.

# HJERTE BLADET

*ORGAN FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE*

-2. MAR 19-2

NORSK PEDAGOGISK STUDIESAMLING



18. ÅRGANG

Nr. 1 - 1972

# HJERTE BLADET

*UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE*
*SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1*

*Redaktør: Ruth Erlandsen*

*Redaksjonskomité: Kari Bredal - Einar B. Skattum - Alfhild Hansson*
*Konsultative medlemmer: Knut Werner, Johs. Gilleberg, Stein Vik*

♥

Henvendelser angående abonnement og adresseforandger skjer til forretningsføreren Gunvor Heier, Postboks 167, 1324 Lysaker.

Innbetaling for abonnement til postgirokonto 9473, bankgirokonto 6088.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året.
Kontingenten er kr. 10,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.

Manuskripter til Hjertebladet sendes redaktøren Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.

*Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:*
Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede

♥

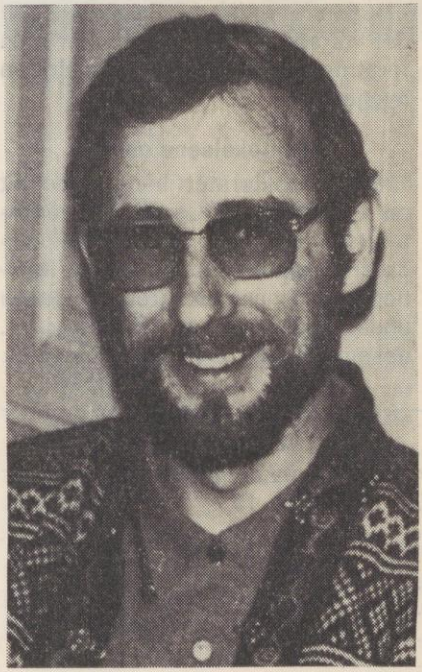
I DETTE NUMMER:

40 prosent av elevene får ingen undervisning. Undersøkelse av spesialpedagog Aage Osv. Aakervik - Solgården innvies 1. april - Har De slides? Send dem til Montreal-kongressen - Verdenskongressen - Sommeridrettslekene blir utvidet - Stor mangel på fritidspersonale - Vinterleker på Venabu i april - 25 rotarystipendier deles ut - Gi dem plass i daginstitusjoner - «Midt i blinken for våre elever» — Ridning på Emma Hjorths Hjem - Årsmøteforedrag i særtrykk - Samarbeid foreldre—institusjon må styrkes - Idrett for en ny gruppe - Landet Rundt.

# 40 prosent av elevene får ingen undervisning!

## Uttak etter evner, ikke den enkeltes behov. Undersøkelse om tilbud ved åndsvakehjemmene

**— Når det gjelder den klientgruppen som faller utenfor tilbud om barnehage, skole, arbeidsstue og verksted, må det være dekkende å bruke uttrykket oppbevaring om deres plassering i institusjonen, sier spesialpedagog Aage Osv. Aakervik, lærer på Klingenbergheimen ved Namsos, i denne artikkelen han har skrevet for Hjertebladet. Undersøkelsen han har foretatt, tyder på at det gjelder så mye som 40 prosent av pasientene.**



Spesialpedagog Aage Osv. Aakervik, Namsos: — Tilbudene gjelder de som «passer inn».

Lærer Aakervik gikk 2. avdeling ved Statens Spesiallærerskole, linjen for undervisning av evneretarderte og hjerneskadde, i 1970/71. Som særoppgave utførte han undersøkelsen av undervisningstilbudet ved internatinstitusjoner for psykisk utviklingshemmede. Artikkelen behandler første del av undersøkelsen, og Aakervik vil i en senere artikkel i Hjertebladet komme inn på hva undervisningstilbudene består i og hvordan uttaket av elevene foregår.

# Undervisningstilbudet ved internatinstitusjoner for psykisk utviklingshemmede

Av spesialpedagog
AAGE OSV. AAKERVIK

Vårt samfunn er i vekst og utvikling. Den generelle velstandsøkning har det siste ti-året ført til at man har funnet å kunne bedre kårene for de fleste som er under en eller annen form for omsorg.

For de psykisk utviklingshemmede har dette bl. a. ført til at man har tilsatt lærere og satt i gang undervisning ved mange institusjoner.

Hvor mange av de psykis utviklingshemmede er det så som får et, i videste forstand, pedagogisk tilbud? Hva består dette tilbudet i? Hvordan er det organisert, hvilke fag/emner/aktiviteter omfatter det?

Som elev ved Statens Spesiallærerskole — og lærer med noe erfaring fra undervisning innen «åndssvake-omsorgen» — foretok jeg skoleåret 1970/71 en undersøkelse for å få svar på disse og liknende spørsmål.

I denne artikkel vil en besvare det første av spørsmålene, men først noen ord om det materialet en bygger på.

### Undersøkelsens omfang

Helsedirektoratet har utarbeidet en oppgave over godkjente åndssvakeinstitusjoner og antall pasienter i institusjoner og privat/familiepleie. Utgangspunktet for denne undersøkelse var en oversikt pr. 31. desember 1969. Den viser følgende:

| | Antall inst. | Antall pas. |
|---|---|---|
| Sentralhjem | 15 | 3300 |
| Andre hjem | 70 | 1696 |
| Ettervernshjem | 3 | 31 |
| Daghjem | 33 | 903 |
| Dagplassering i internat | | 72 |
| Vernet verksted | 1 | 54 |
| Privat/familiepleie | | 500 |
| Sum | 122 | 6556 |



Arbeidsstuer, verksted o. l. omfatter flest elever av undervisningstilbudene i institusjoner.

En finner her at av de ca. 6560 pasienter oversikten omfatter, er det hele 5000 eller 77 pst. som bor i 85 internatinstitusjoner (sentralhjem, andre hjem).

Et spørreskjema ble sendt til alle disse 85 institusjonene. Ved fristens utløp hadde en mottatt svar fra 12 sentralinstitusjoner med tilsammen 2862 pasienter og 55 mindre hjem med tilsammen 1525 pasienter.

Undersøkelsen gir med andre ord et bilde av tilbudet til 4400 (88 pst.) av de 5000 som bor i internatinstitusjonen.

### Noen reservasjoner

Det er vel ganske klart at en rundspørring ikke kan gi et helt riktig og fullstendig bilde av undervisningstilbudet ved våre åndssvakehjem. Hvordan en definerer undervisning, sammensetningen av klientellet, utvalget av spørsmål m. m. kan bidra til å fortegne bildet. — Dessuten håper en at undervisningen innen omsorgen er så nyansert og allsidig at den ikke lar seg tegne helt korrekt i et skjema.

Med disse reservasjoner vil en så forsøke å gi et bilde av undervisningstilbudets omfang.

### Institusjonenes totale tilbud

Tabellen nedenfor viser hvor mange pasienter som er engasjert i barnehage, skole og arbeidsstue/verksted e. l.

| | Antall pasienter i barnehage | skole | arb.stue e.l. |
|---|---|---|---|
| Sentralhjem | 338 | 735 | 1142 |
| Mindre hjem | 144 | 362 | 731 |
| Tilsammen | 482 | 1097 | 1873 |

Her vil en gjøre oppmerksom på at i blant mottar **de samme klientene** flere tilbud. Av de som går i skolen er hele 560 engasjert (og i tabellen registrert) også i arbeidsstue e.l. Det totale tilbud er m.a.o. ikke så omfattende som denne tabell gir inntrykk av.

**Barnehagen** ved sentralhjemmene omfatter prosentvis en noe større del av klientellet enn ved de mindre hjemmene, henholdsvis 15 pst. og 9 pst. Den kronologiske alder på de som går i barnehagen varierer fra 4—30 år, men størsteparten er i alderen 5—15 år.

**Skoletilbudet** ved sentralhjemmene omfatter også en større del av klientellet enn ved de mindre hjemmene, 26 pst. mot 23 pst. Den kronologiske alder varierer fra 7—55/60 år. Ca. 1/3 av elevene (375 stk.) er i alderen 7—16 år, ca. 1/3 (370 stk.) er i alderen 17—21 år, og ca. 1/3 (341 stk.) er over 21 år.

**Arbeidsstuer/verksteder o.l.** ved de mindre hjemmene engasjerer prosentvis flere av klientene, 47 pst. mot 40 pst. ved sentralinstitusjonene. Imidlertid fremgår det at besvarelsen at sentralinstitusjonene gir et bredere tilbud. Hvorvidt klientene har noen reell mulighet for å velge innen dette tilbudet, kan en vanskelig uttale seg om.

### Pasienter uten tilbud — oppbevaring?

Tabellen nedenfor viser hvor mange pasienter som får et begrenset, eventuelt er helt uten tilbud. En har her tatt hensyn til at mange av klientene er engasjert i flere av tilbudene.

| | Antall pasienter i alt | i barnehage eller skole | i barnehage, skole, verkst. e.l. | uten barnehage, skoletilbud | helt uten tilbud |
|---|---|---|---|---|---|
| Sentralinstitusjon | 2862 | 957 | 1769 | 1805 | 1093 |
| Mindre hjem | 1525 | 431 | 932 | 1094 | 593 |

Her ser en at hele 38 pst. av klientgruppen faller utenfor de tilbud som barnehage, skole og arbeidsstue/verksted representerer. En kan vel i denne gruppen vente å finne de sterkest utviklingshemmede, klienter med multiple handicap, eldre klienter, «pleiekasus» m. v. Når det gjelder denne gruppen synes en det er dekkende å bruke **oppbevaring** om deres plassering i internatinstitusjoner, selv om en ikke er blind for det vern og den pleie institusjonstilværelsen byr på.

Aldersgruppen opp til 21 år består av 1659 klienter. Av disse er det 1046 (eller 63 pst.) som går i barnehage eller skole.

Det pedagogiske tilbud som barnehagen og skolen representerer er altså ikke åpent for alle. Det foretas en utvelgelse av elevene — og selvsagt er det de beste som blir valgt. De «beste» vil i denne forbindelse si de som fungerer høyest intellektuelt.

**Påfallende mange institusjoner legger vekt på en evnemessig vurdering av eleven. De to følgende svar på spørsmål om kriterier for uttak til undervisning, er de krasseste eksempler på dette:**

**«Uttak skjer etter intellektuell status», og «Uttak skjer etter hvorvidt eleven vil ha utbytte av teoretisk undervisning».**

**Istedet for å tilrettelegge et til-**



Omlag 1 100 av 4 400 pasienter og elever i åndssvakeinstitusjonene har skolegang med teoretisk undervisning.

# *Solgården innvies 1. april*

## Første feriegjester fra Oslo og Nord-Norge

**Solgården — de psykisk utviklingshemmedes eget feriehjem på den spanske middelhavskysten — er klar til å ta i mot de første innrykk av solhungrige gjester. Innvielsen finner sted påskeaften, 1. april, men allerede 21. mars er det første feriekull på vingene for å ta Solgården i besittelse, forteller ass. overlege Gunnar Spansdahl til Hjertebladet.**

Spansdahl er nestformann i styret og fungerende forretningsfører i andelslaget Ferie- og Helsesenter for Psykisk Utviklingshemmede, og det er få aktive innen åndssvakeomsorgen som ikke har merket hans iver og innsats under planlegging og bygging av feriestedet.

Den første gruppe på vel 120 elever og leder kommer fra Oslo-området, og de blir etter tre ukers opphold avløst av en like stor nordnorsk gruppe fra Trastad og Vensmoen. Siden kommer turen til elever fra institusjoner på Vestlandet og Hedmark.

### Dadler og appelsiner

Solgården i utkanten av den idylliske fiskerbyen Villajoyosa skal presentere seg i fin stand både inne og ute til innvielsen i påsken, og det er elever fra Grimebakken og Oslo som har sørget for istandsettingen utendørs. Femten flinke gutter, 7 fra Grimebakken, 4 fra Ragna Ringdals daghjem og 4 fra utepleien i Oslo-området, reiste ned til Spania allerede i januar sammen med fire ledere. Grimebakkens gartner Sverre Bjerke har ledet arbeidet med planering av området rundt paviljongene og planting av rosenbusker, daddelpalmer og appelsintrær. En av de ivrigste i arbeidsgjengen var sokneprest Halvor Midtbø, snart 89 år og guttenes populære «bestefar».

Til innvielsesdagen 1. april kommer et helt charterfly med gjester fra Norge, blant dem skuespillerinnen Wenche Foss, som har lovet å medvirke i festprogrammet. Det blir formannen i styret, direktør Harald Bastiansen som skal holde åpningstalen og overlevere

---

**bud som kan imøtekomme den enkelte elevs behov og forutsetninger, synes man de fleste steder å opprette et tilbud og deretter velge ut de elevene som passer inn i tilbudet.**

Bildet blir fullstendig når man ser skoleverket i sammenheng: Den som ikke greier kravene i normalskolen støtes ut — til hjelpeskole.

Klarer man ikke å tilfredsstille kravene her, er veien åpen til spesialskolen. Også i dette skoleslaget kan man komme til kort.

Åndssvakeomsorgen er da neste trinn, men også her vil en finne at 35—40 pst. hittil har falt utenfor.

Solgården til styreren, Kjell Thorvaldsen, som alt har vært på plass på feriehjemmet i lengre tid.

**Også andre funksjonshemmede**

Det er første byggetrinn med 120—130 plasser som nå står ferdig, og omkostningene hittil er kommer opp i 2,6 millioner kroner, medreknet den svære naturtomten på 391 mål. Bare 50 mål er bebygget, og det er enda plass til flere paviljonger innenfor området av første byggetrinn. Siden spaden ble satt i jorda den 4. november 1970, har stedet tatt form med fem paviljonger og to svømmebasseng.

Solgården finansieres av et andelslag, og det er elever og pasienter ved åndssvakehjemmene som har kjøpt brorparten av andelene. Hittil er det solgt andeler for 1,3 millioner kroner, og i tillegg er det kommet inn noen hundretusen i gaver til prosjektet. Solgården har ved innvielsen ca. 700 000 kroner i gjeld, men lånebeløpet vil trolig komme ned i en halv million, forteller overlege Spansdahl.

Ennå er det endel områder innen åndssvakeomsorgen som har vært tilbakeholdende med kjøp av andeler, men de vil trolig komme etter når driften er i gang. Styret regner med å ha psykisk utviklingshemmede og deres pårørende på Solgården i ni måneder av året, og i de resterende måneder vil det bli anledning til ferie for andre funksjonshemmede.

**Eiere på befaring**

Spania ligger ikke så langt unna Norge i våre dager og endel av «eierne» har allerede vært på befaring på Solgården. En gruppe gutter fra Orkerød som var på Spaniatur i fjor sammen med bestyrerparet Henry og Erna Fredheim, hadde utflukt til Solgården. I rapporten fra turen kommer guttene med sine kritiske bemerkninger, og det var tydelig å merke at de «sto på egen grunn».

Guttene var svært opptatt av at Solgården ble bygget for de handicappede, som ikke kan se og som ikke kan gå ved egen hjelp. Det er ikke bygget for oss, uttalte et par av guttene. De regner ikke seg selv som handicapped og vil ikke riktig godta dette for seg selv.

— Vi får bo på hotell i byen vi da, mente guttene!

## Ti kroner for hele 1972

**Postgiroblanketten for betaling av Hjertebladet i 1972 følger med dette nummer. Kontingenten er fortsatt bare 10 kroner for alle seks nummer av bladet, og forretningsføreren vil være takknemlig for at blanketten blir benyttet snarest mulig av abonnentene. Det er det greieste for begge parter. Ganske mange har dessverre ikke husket å betale fjorårets kontingent, som også var 10 kroner. Det kan ordnes med å øke beløpet på den innlagte giroblanketten til 20 kroner, slik at den dekker både 1972 og fjoråret.**

# HAR DE GODE SLIDES?

## Send dem til Montreal-kongressen

Til verdenskongressen i Montreal 1.—6. oktober i år har det amerikansk-norske sosiologparet Rosemary og Gunnar Dybwad fått i oppdrag av Den internasjonale liga for de psykisk utviklingshemmede å samle inn s l i d e s — fargelysbilder — fra arbeidet over hele verden.

Bildene må være 35 mm Kodak colour slides, og et utvalg av dem vil bli brukt i et åpningsprogram på kongressen og senere når det passer inn i emnene. Dybwad ber om slides som viser aktiviteter innen omsorgen, og psykisk utviklingshemmede barn og voksne i arbeid og lek, dagligliv og bolig. Særlig ønsker de slides fra aktiviteter som representerer noe nytt.

Et par slides fra land og natur er også ønsket, og det må følge en kort beskrivelse med hvert bilde.

Det vil bli laget kopier av de tilsendte slides, slik at originalene kan returneres til avsenderen straks.

Fargelysbildene med beskrivelse kan sendes snarest mulig til:

Mrs. L. J. Stuart, General Congress Chairman, 5th International Congress on Mental Retardation
P. O. Box 1060 T.M.R. Montreal 304, Quebec, Canada.

## Nytt fra Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

Samordningsrådet holder sitt årsmøte fredag 26. og lørdag 27. mai på Kalnes Jordbruksskole i Østfold. Vertskap er Østfold fylkeskomité. Program senere.

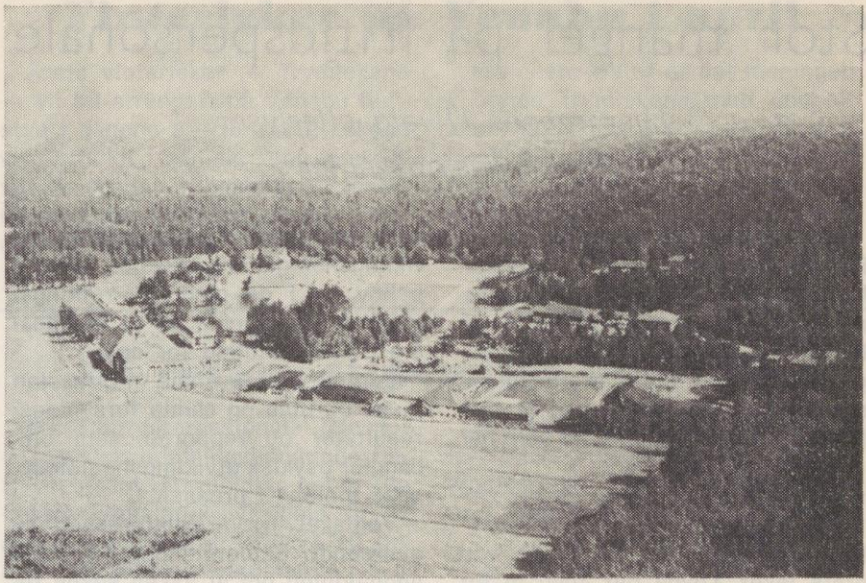
Åndssvakeomsorgens bestyrerforening har valgt bestyrer Henry Fredheim ved Orkerød hjem for psykisk utviklingshemmede, Jeløy, som ny formann etter bestyrer Gunnar Brekke, Furuly, Bergen.

## Verdenskongressen

Utsendinger fra over 50 land er ventet til den 5. internasjonale kongress i omsorgen for de psykisk utviklingshemmede. Det er Den internasjonale Liga for de psykisk utviklingshemmede som arrangerer verdensmøtet i dagene 1.—6. oktober i Montreal, Canada. De utviklingshemmedes rettigheter vil stå i sentrum for diskusjonen, og som motto for kongressen har man valgt et Shakespeare-sitat: «Suit the action to the word, the word to the action» — fritt oversatt: La handling følge ord og ord følge handling.

I programmet er innlagt besøk ved institusjoner og turistturer, bl. a. til Niagara-fallene. Foredrag og debatter vil bli simultantolket til engelsk, tysk, fransk og spansk.

Fra norsk og nordisk side arbeides det med planer om charterflyreise til verdenskongressen. Mer om dette i neste nr. av Hjertebladet.



Flyfoto av Dagsrudheimen i Ulefoss, hvor de femte sommeridrettsleker for psykisk utviklingshemmede skal avvikles i juni.

# Sommeridrettslekene blir utvidet

*Konkurranser også for rullestol-elever på Dagsrudheimen*

Årets sommeridrettsleker som skal arrangeres på Dagsrudheimen i Telemark, får et nytt innslag. For første gang skal også de bevegelseshemmede elevene få delta i konkurranser. Det blir innbudt to elever fra hvert område i denne kategori, tilsammen 20 deltakere fra hele landet. Det blir en gutt og en jente fra hvert område, begge bevegelsesskadet og rullestolsittende.

Det samlede antall deltakere og ledere vil ikke bli utvidet, men skal holdes på ca. 400, slik som under lekene på Klæbu pleiehjem i fjor, forteller idrettskonsulent Gunnar Mathiesen ved Statens ungdoms- og idrettskontor til Hjerteblad.

Det blir tre øvelser for de bevegelseshemmede: trille ball mot køller, trille ball gjennom målport, og 30 m hurtighetskjøring i rullestol.

Med denne utvidelsen vil en ny pasientgruppe få sjanse til å reise, ligge i telt, trene, defilere og konkurrere i idrettslekene.

Sommeridrettslekene vil gå i dagene 12. til 16. juni, det er en dag lenger enn tidligere. Det blir lagt

# Stor mangel på fritidspersonale

## *Hjemmenes Utvalg etterlyser informasjonssenter*

Et sentralt informasjonssenter for helsevernet for psykisk utviklingshemmede ble foreslått på årskonferansen for Hjemmenes Utvalg på Bolkesjø i oktober. I det enstemmige vedtak heter det at informasjonssentret bør bemannes med et profesjonelt team av personer som har kvalifisert innsikt i de psykisk utviklingshemmedes situasjon, i deres behov og i de moderne retningslinjer for utbygging av et tidsmessig utviklingstilbud for dem.

Sentret skal formidle informasjon innad og utad og samle forskningsresultater og rapporter som omhandler psykisk utviklingshemmede, også innlegg i pressen.

Vedtaket fra årskonferansen er oversendt Samordningsrådet med andmodning om at saken søkes realisert gjennom det nye samarbeidsutvalg mellom Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede og Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge.

Årskonferansen vedtok videre en henvendelse til Statens ungdoms- og idrettskontor hvor det blir pekt på den store mangel på kvalifisert fritidspersonale ved våre institusjoner for psykisk utviklingshemmede. Det er også sparsomt med fritidstilbud for elevene i og utenfor institusjonene, og årskonferansen ber om at STUI arrangerer et nødvendig antall grunnkurs for å skaffe kvalifisert fritidspersonale for elevene.

Etter valgene består Hjemmenes Utvalg av Halfdan D. Johansen, Tromsø, formann, Inger Lofthus Iversen, Bergen, sekretær, Mikal Frestad, Fredrikstad, Kari Bredal, Asker og Kjell Thorvaldsen, Oslo.

---

inn terrengløp som ny øving ved årets leker. Løypa blir 1000 m for gutter og 600 m for jenter. Deltakerne må som vanlig ha legeerklæring om at de kan starte.

Det skal mye til for å kunne ta i mot et storarrangement som sammerlekene, og når årets leker er holdt på Dagsrudheimen, er ringen sluttet. Det er ingen nye hjem som står rustet til å ta i mot lekene. I 1973 er det derfor meningen å begynne forfra igjen, og bestyrer Olav Tendeland har allerede ønsket idrettslekene 1973 velkommen til Bakkebø, hvor lekene ble holdt første gang i september 1968.

Under STUI's konferanse for kroppsøvingslærere og idrettsinstruktører innen åndssvakeomsorgen på Bakkebø i november drøftet man også spørsmålet om å få et eget idrettsmerke for elevene innen omsorgen for psykisk utviklingshemmede.

# Vinterleker på Venabu i april

Årets vinterleker — Trymlekene — vil bli arrangert på Venabu fjellstue i dagene 9.—16. april. Lekene vil bli holdt i samme regi som tidligere, og det er innbudt to jenter og to gutter fra hvert område i landet, altså tilsammen ca. 40.

Fra neste vinter er det meningen å utvide Trymlekene med dobbelt antall deltakere, og da må de flyttes til et annet sted med større innkvarteringsmuligheter.

# 25 rotary-stipendier deles ut

Fra Den internasjonale liga for de psykisk utviklingshemmede har Hjertebladet fått melding om at The Rotary Foundation vil dele ut 25 stipendier for året 1973/74 til lærere som arbeider med mentalt, fysisk og/eller opplæringsmessig funksjonshemmede. Søknadene må være kommet til det lokale rotarydistrikt innen 31. mars 1972.

Hvert stipendium er på 3 000 dollar, pluss reiseutgifter til og fra studiestedet. Stipendiatene må studere i et annet land enn sitt eget.

De lokale rotaryklubber vil gi nærmere opplysninger. Adressen til the Rotary Foundation er: **1600 Ridge Avenue, Evanstone, Illinois, USA**.

# Gi dem plass i daginstitusjoner

Funksjonshemmede barn må gis en meget høy prioritet ved inntak i ordinære daginstitusjoner, og merutgiftene ved dette bør dekkes innenfor rammen av den generelle tilskuddsordning, uttaler Rådet for omsorgen for funksjonshemmede.

Rådet har henvendt seg til Familie- og forbrukerdepartementet og Sosialdepartementet om saken, og henstiller til departementene å oppmuntre kommunene til å kartlegge behovet. Deretter må kommunene gis tilskudd og lån for å kunne etablere de nødvendige tiltak, også etablering av spesielle daghjem eller daghjemsavdelinger for funksjonshemmede barn.

Foreldre til funksjonshemmede barn har et meget betydelig behov for avlastning når det gjelder den daglige omsorg. I tillegg kommer at mange funksjonshemmede barn i større grad enn andre barn er avhengig av pedagogiske tiltak så tidlig som mulig for å kunne utvikle evner og anlegg maksimalt, heter det i henstillingen.



Sakkeus klatrer opp i et tre. Der kan han fint se Jesus når han kommer forbi. Forsidebildet til den nye boken i serien «Hva Bibelen forteller oss».

# «Midt i blinken for våre elever»

— Det er få ting vi har fått så mange hyggelige reaksjoner på som våre bildebøker fra Bibelen for psykisk utviklingshemmede barn, forteller generalsekretær Birger Mathisen i Det Norske Bibelselskap til Hjertebladet.

Fra en rekke åndssvakehjem, daghjem og spesialskoler som har fått bøkene tilsendt, er det kommet brev til Bibelselskapet om hvor godt serien slår an. «Dette er noe midt i blinken for våre elever, og det er en glede å konstatere den høye kunstneriske kvalitet i illustrasjoner og lay out», skriver lederen av et dagsenter for psykisk utviklingshemmede. «Vi er meget fornøyd med at et forlag gir ut så viktige og gode bøker for barn.»

Et annet daghjem nevner at bøkene er ypperlige i en samlings-

# Ridning på Emma Hjorths Hjem

**Av barnehagelærer RAGNHILD PEHRSON**

Etter et besøk i Ponystallen, Hamang gård, var det idéen ble født. Dette måtte være noe for barna på Emma Hjorths Hjem, men hvordan klare å reise midlene? På vårt budsjett fantes ingen midler til slik aktivitet.

Som et forsøk ville vi prøve ridning med 12 på forsommeren. Ved å kontakte Emma Hjorths Venner var det mulig å forespørre i Bærums Sparebank om **kr. 600,—** til dette forsøket. Dette falt meget heldig ut. Vi trodde på det.

Idéen ble nevnt til Jockeyklubben og Det Norske Travselskap, som øyeblikkelig sa seg villig til å samle inn **kr. 10 000,—** slik at 24 elever på hjemmet kunne ri en gang i uken. Dette var det antall som var plukket ut for å se om dette ville være noe satse på eller ikke.

Det ble plukket ut så godt som alle kategorier handicappede for å få et best mulig grunnlag å arbeide videre på.

Hva ønsket vi så å oppnå med ridningen?

For det første har barn utenfor institusjonen ridningen som fritidstilbud. Fritidstilbud burde de som bor på en institusjon også ha. For oss er ikke dette bare et fritidstilbud.

---

stund med en litt engere krets: — Da kan våre elever se bildene og samtidig høre språket, som er lett og greitt i den fortellende form.

En spesialskole skriver at de enkle, klare og fortellende tegningene i seg selv gir en sterk opplevelse. Når det gjelder språk, ord og setningsbygning, er det sjelden å finne norske bøker som så klart har en gjennomtenkt oppbygging beregnet på barn i førskolealder og barn med psykisk utviklingshemning, heter det.

### På slovensk og kroatisk

Bildebøkene som opprinnelig er nederlandsk, vil nå også bli produsert på øst-europeiske språk, forteller generalsekretær Mathisen. Påskeboken «Jesus lever» skal komme ut på slovensk og kroatisk for Jugoslavia i 23 000 eksemplarer, og de skal være ferdig til påske.

På norsk er det hittil kommet sju bøker i serien. Den siste kom før jul og handler om tolleren Sakkeus. De frodige og humørfylte illustrasjonene til fortellingen er bibelhistorie på en ny og fengslende måte.

I alt har det nederlandske bibelselskap gitt ut 11-12 bøker i serien, og det er mulig vi får flere på norsk, bl. a. en bildebok om skapelsen. Den hollandske tegneren Kees de Kort har illustrert alle bøkene, og den norske teksten er ved Karen Erika og Birger Mathisen. Serien er gitt ut på Andaktsbokselskapet av Det Norske Bibelselskap, som subsidierer prisen for skoler og institusjoner, fra 8 til 6 kroner boken.

Drikk

TETLEY TE

**GUTTORM HENDEN**
INGENIØR- og RØRLEGGERFIRMA
Torshovgaten 4 — Oslo
Telefon 37 91 32

**GRORUD BOK & PAPIR**
Bergensvn. 8 - Tlf. 25 38 76 - Grorud
*Bøker - Papir - Skrivesaker*

**ANDERSEN & LENSBERG**
ALT I GRAVING —
OPPLESSING OG TRANSPORT
Telefoner 29 213 - 29 243 — Sem

**THOROLF KRISTIANSEN**
**Kjøtt — Fisk — Kolonial**
Åsheim - Ås
Telefoner: Ås 16 - 154 - 371
**Vel assortert i dagligvarer**

*BRUK SPESIALISTEN!*
**All slags sandblåsing av glass, trepanel, møbler og metaller.**
*Over 20 års erfaring.*
**TRYGVE ORFJELL**
Normannsgt. 31 - Tlf. 68 45 70

**ODD HAGEN**
GLASSMESTER
Magnor — Tlf. 37 606
Lager av Drammens Isolerglass
Kontakt oss — Hurtig levering

**MASCOT**
Tobakk — Frukt — Sjokolade
ved Hotell Vi[illegible]
PORSG[illegible]UNN

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR
**Solberg & Andersen A.s**
Hansteensgt. 5 - OSLO - Tlf. *44 19 85

Si det med blomster fra
**LA FRANCE**
BLOMSTERFORRETNING
Tlf. 46 46 20, Hegdehaugsveien 23, Oslo
Etablert 1908

**A/S HAGEANLEGG**
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detail
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

ALL FYSIKALSK BEHANDLING
*Også i hjemmene*
**LILLEMOR JENSEN**
Bestumveien 61 — Telefon 55 93 05
Statsaut. sykegymnast

**JOHN JOHNSEN**
Trykkeri
Levanger — Telefon 81 723

**FOLLO KJØTT OG SPEKEMAT A/S**
Oppegård
*Kjøtt - Flesk - Pølsevarer og grønnsaker*
Telefon 80 31 45

Det har en dobbelt funksjon. Vi håpet å oppnå en god del gjennom ridningen.

Ridningen er en fin styrketrening for enkelte muskler. Den oppøver balanse og koordinasjon.

Det gir selvtillit å sitte på hesteryggen. Man kommer opp fra bakken og opplever omgivelsene fra en ny vinkel. Barna kommer I kontakt med dyra og lærer ansvar overfor dem.

Hva har vi så fått ut av dette?

Et av våre barn med cerebral parese lå med hodet ned på hesteryggen da vi begynte ridningen. I dag sitter han nesten rett. Han begynner å få balanse nok til å rette seg opp og sitte selv uten støtte av noen. Også de andre sitter nå rettere i ryggen, og hva betyr ikke en god holdning?

Barna føler tilhørighet til sin hest og ber om å få sitte på «Stream» eller «Bambo», osv. Vel oppe på hesteryggen smiler de strålende eller synger høyt.

Har ikke barna vært redde for hestene?

Litt angst har det vært, men ingen har brukt mer en tre ganger før de har sittet på hesteryggen. Alle barna går idag rolig bort til og klapper hesten, men de fleste er fremdeles utrygge for hestehodet.

Transporten til ridningen har foregått med bil. Barna har lært seg å åpne en bildør, trekke seg innover i bilen for å gi plass til andre. De har lært seg veien og kan fortelle at her bor hestene, når vi kjører forbi. Dette har igjen bevirket at barna er blitt mer årvåkne for hvilken vei vi kjører og spør hvor vi er og hva stedet heter.

Som en konklusjon kan man si at vi har fått igjen atskillig mer enn vi ventet oss i starten.

Vi har fått et fritidstilbud som barna gleder seg til.

Vi har fått en ny måte til å oppnå kontakt med barna.

Vi har fått kontakten barn—dyr.

Vi har fått et utvidet sosialt treningsprogram.

Vi har trukket begreps- og sansetrening inn i bildet.

Vi har fått oppøvet konsentrasjonen.

Barna får balanse og styrketrening.

Dette ble en lang remse uten noen negative punkter, men faktum er at barnas kontakt med hester og ridning har hele tiden vært positiv.

## Årsmøteforedrag i pent særtrykk

Et av hovedforedragene på Samordningsrådets årsmøte i Stavanger i fjor var en bred og fengslende orientering om utviklingen innen omsorgen av Kari Bredal. Foredraget som var gjengitt i nr. 3 og 4 av Hjertebladet i 1971, er nå gitt ut i et pent særtrykk under titelen: «Trekk fra omsorgen for de psykisk utviklingshemmede i Norge i det siste århundre. Av Kari Bredal.» Særtrykket er sendt til en rekke skoler og institusjoner. Interesserte kan få tilsendt heftet mot dekning av portoutgifter, ved å henvende seg til Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge, Torggt. 10, Oslo 1.

**A/S BUSSTRAFIKK**

SKIEN

**ROLF GROTH**

*Kjøtt og Pølsevarer*

N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

**LARS T. VIGRE**

SKOTØYFORRETNING

Sandnes — Tlf. 61 282

**AASHOLT LANDHANDEL**

Alt i Dagligvarer

Garn og Kofter

Berg st. Tlf. 95 167

**HOLMS TOTAKTSERVICE**

**Plastbåter — Outboards etc.**

Ing. Bjørn Holm

1760 Berg st. — Tlf. Halden 83 443

**ADELGATENS SERVICE-SENTER**

Inneh.: Helge Holmen

*Bensin - Olje - Vask - Smøring*

Halden — Telefon 84 346

**JANSENS BLOMSTER**

Sandnes — Telefon 61 142

**KONTAKT**

Elektrisk Forretning

Aut. Installatør

Horten — Telefon 43 220

**BJERKS TREVAREFABRIKK**

*Spes.: Garderobeskap*

Sandnes — Telefon 63 260

**ERLING SUNDSTØL**

*Alt i kolonial*

*Busterudgaten 31 Telefon 81 490*

HALDEN

**KÅRE LODE**

Lastebiltransport — Kranutleie

Sandnes — Tlf. 61 768

**ALFRED NOMME**

*Hans Jacob Roksund*

BLIKKENSLAGERVERKSTED

Tlf. 23 607 Skien - Priv. 30 389

*Bygningsarbeider - Venilasjonsanlegg*

**A. O. NORSTED A/S**

*Entreprenørforretning*

Halden — Telefon 83 503

**HELGE NYLENNA**

SERVICESTASJON

Vegsund — Telefon Ålesund 40 471

**SØRUMSAND GJESTGIVERI**

Sørumsand — Telefon 72 70 41

*Dagens middag anbefales*

*2 retter kr. 9,75. Alt inkl. og a la carte*

*Øl og Mineralvann*

# Samarbeid foreldre - institusjon må styrkes

— Et nært samarbeid mellom foreldre—institusjon/foreldrelag—institusjonseier vil fremme den målsetting som er formulert i «Erklæringen om alminnelige og særlige rettigheter for de psykisk utviklingshemmede» vedtatt av den Internasjonale liga for de psykisk utviklingshemmede, uttaler arbeidsutvalget i Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge.

Et fritt gjensidig samarbeid mellom foreldre og institusjon/institusjonseier vil være av fundamental betydning for de psykisk utviklingshemmede i kampen for å nå disse mål.

Arbeidsutvalget understreker at forholdet foreldre—institusjon også er et holdningsspørmål som alle parter bør bearbeide i retning av større gjensidig respekt og forståelse. Åpenhet og utvungen kommunikasjon og informasjon må være en forutsetning om forholdet mellom partene skal kunne preges av likestilling og gjensidig tillit og trygghet. Foreldreretten må være ukrenkelig og foreldrenes medbestemmelsesrett en selvfølge, mener arbeidsutvalget.

Alle organisasjoner og grupper som er tilsluttet Samordningsrådet og den ansvarlige ledelse ved samtlige institusjoner i landet anmodes om å vurdere nøye forholdet foreldre—institusjon. Ved nye praktiske tiltak kan man sørge for å sikre et varig og meningsfylt samarbeid til gagn både for klienter, foreldre og institusjon.

Samordningsrådet tilrår at institusjonene bør hjelpe til med å opprette foreldreforeninger. Foreldrene bør være representert i institusjonens styre, og foreldrerepresentanten bør ikke velges av institusjonens eier. Foreldrerepresentanten bør være styremedlem med stemmerett og rettigheter som de øvrige styremedlemmer.

Samordningsrådet mener at institusjonen bør sammenkalle foreldrene til møter en eller flere ganger årlig, slik at alle meninger kan komme fritt fram.

Institusjonens personale bør oppmuntres til å etablere mest mulig kontakt med klientenes pårørende. Forholdet bør legges slik til rette at en avdelingsleder kan ha tid til å føre korrespondanse med foreldrehjemmet, og bemanningen ved avdelingen bør settes opp med dette for øyet, mener Samordningsrådet.

**BILREK.**
**Bjørn Rist & Co.**
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita
Forsikring

**HALDEN BOLIGVARME**
Flytende brensel — Oljekaminer
Fisketorvet, Halden — Telefon 84 641

ALT I VARME og SANITÆRANLEGG
*Aut. Rørleggerfirma*
**OSVALD SIVERTSEN**
Gamleveien 1 - Vaulen - STAVANGER

**Fylkesbilene i Nord-Trøndelag**
Hovedkontor i Steinkjer

Fotograf
**STRAND**
Kongsberg

**LAURITZ ANDERSEN**
Gullsmedforretning
Innehavere:
*Magda Andersen og Elsa Andersen Utne*
Kirkegt. 10. Stavanger. Telefon 21 251

**HANS BERG A/S**
*Garn- & Manufakturforretning*
Steinkjer — Telefon 61 906

**Glassmester Simon Hogstad**
KONGSBERG
ALT I GLASSINNSETNING
Tlf. nr. 12, forretningen, Storgt.
Tlf. nr. 963, verkstedet, Raumyhr

**AAS KAFETERIA - KIOSK**
v/riksv. 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
*Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping*
*Anledning til fiske* — Tlf. Kongsberg 1142

**ASKE BOKTRYKKERI OG OFFSET A/S**
Telefon 26 540
Stavanger

**STAAL & SØNN**
Maskinsnekkeri
Halden — Telefon 83 309
**Alt i småartikler i tre**

**JONAS WALDELAND**
Byggefirma
Nytorget — Telefon 26 588
Stavanger

**LEIF W. HANSEN & CO.**
Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Tlf. 25 209

**A. ENGEBRETSEN**
Møbelforretning
Nytorget — Telefon 106
Kongsberg

**FINN MIDBØE**
*Aut. rørleggerforretning*
Lagårdsvn. 65 — Stavanger
Telefon 21 548

# *Idrett for en ny gruppe*

Som kjent skal en gruppe rullestol-elever være med i sommeridrettslekene på Dagsrudheimen i juni. Idrettskonsulent Gunnar Mathiesen i STUI som har tatt initiativet til denne utvidelsen, orienterte under idrettslederkonferansen på Bakkebø i november om hvordan aktivitetene kan legges til rette for elever med fysiske funksjonshemninger. Mathiesen sa bl. a.:

— Vi kan regne med at ca. tre prosent av våre psykiske utviklingshemmede sitter i rullestol og at langt flere har uttalte motoriske funksjonshemninger.

La oss slå fast at plikten til å gi undervisning og behovet for fysiske aktiviteter øker proporsjonalt med funksjonshemningen.

De motoriske funksjonshemninger har en tendens til å øke i takt med elevens retardasjon.

Fysiske funksjonshemninger er sterkere representert i spesialskolen enn i normalskolen, og er enda mere uttalt blant de imbesille. Det er ulike hjerneskader som er hovedårsaken til dette forholdet.

Av hjerneskader er det i første omgang cerebral parese som er mest framtredende. Sterkt uttalte rygglidelser, misdannelser og deformiteter i ekstremitetene, hjertesykdommer og epilepsi er også hyppige hemninger hos vårt klientell.

Skal alle disse gis et tilbud i form av fysiske aktiviteter?

Jeg vil svare et ubetinget ja! Alle bør gis muligheter, uansett hvor stor deres psykiske eller fysiske funksjonshemning er. I så henseende finnes det ingen grense.

Ut fra denne kjennsgjerning vil jeg gjerne understreke at verken fritakelse for eller deltakelse i en skoles alminnelige tilbud i kroppsøvingsundervisning løser problemene for elever med motoriske funksjonshemninger. Vi må derfor finne fram til — og gi dem — et adekvat spesialtilbud, slik vi har det for andre fag og ferdigheter for disse elevene.

Vi kan imidlertid ikke finne fram til et enhetssystem som kan tilfredsstille alle uansett arten av motorisk hemning.

La oss imidlertid ikke lage noe ekstraordinært ut av dette for det ekstraordinæres skyld.

Øvingsutvalget må tilpasses den enkelte, men en bør også i størst mulig utstrekning gi dem tilbud som kan tilpasses i gruppearbeid.

Gymnastikken og idretten spenner over et så vidt felt at en skulle kunne finne fram til et øvingsutvalg som alle kan mestre — **og da uten å skape nye tapere.**

# Landet Rundt

**Finnmark, Troms**

Finnmark fylkeskommune skal bygge et familiedaghjem for psykisk utviklinghemmede barn i Alta. Institusjonen får 24 sengeplasser og 50 plasser i daghjem.

I Bardu kommune blir det arbeidet intenst med å få reist flere små hjem for psykisk utviklingshemmede barn. Man regner med et klientell på et hundre som trenger yrkesopplæring og vernet sysselsetting.

**Sør- og Nord-Trøndelag**

Den første av fem nye paviljonger på Klæbu pleiehjem ble tatt i bruk før jul. For at foreldrene skulle bli kjent med de forholdene barna skal leve under, ble de invitert til å overnatte og «prøvekjøre» huset før barna flyttet inn.

Styret for Klæbu pleiehjem har oppnevnt en plankomité som skal utarbeide oversikt over behovet for tjenester i omsorgen for psykisk utviklingshemmede i Trøndelagsfylkene, bl. a. i samarbeid med den primærplanen som er vedtatt i Nord-Trøndelag. Komitéen skal også klarlegge sentralinstitusjonens og bi-institusjonenes plass i den totale omsorgen og den faglige virksomheten i sentralinstitusjonen. Komitéen består av styrets formann Per Svendsen, Elsa Skjerven, Hallfrid Næss fra foreldreforeningen og overlege Mogens Rasmussen. Komitéen er oppnevnt i samsvar med vedtak i Sør-Trøndelag fylkesting.

**Møre og Romsdal**

Daghjem for psykisk utviklingshemmede i Vestre Sunnmøre blir lagt til Ulsteinsvik.

Hellandheimen er nå formelt overtatt av Møre og Romsdal fylke, etter at fylkestinget har godkjent avtalen mellom Møre og Romsdal støttelag på den ene og fylket på den andre siden.

**Bergen, Hordaland, Sogn og Fjordanne**

Arna kommune startet siste høst en spesialklasse for større barn og ungdom med psykisk utviklingshemning. Undervisningen foregår på Garnes barneskole, og elevene er fra 11 år og oppover. De eldste har gått på skole tidligere og kan lese og skrive, de øvrige får sin første skolegang i spesialklassen. Det meldes at alle trives med skolegangen og de har etterhvert falt inn i det vanlige skolemiljøet.

En villa i Bergen som tilhører Bergen Røde Kors, er pusset opp og ominnredet til et vernet hjem for seks psykisk utviklingshemmede unge piker. Pensjonærene har arbeid utenfor hjemmet. Røde Kors Barnehjelp i Bergen har overtatt driften.

**Aust- og Vest-Agder, Rogaland**

Ballettpedagogen Mette Lund som driver sitt eget jazzballettstudio i Kristiansand, har begynt å under-

vise barn fra Kongsmo. Hun har tre grupper med fem elever i hver. Barna gleder seg over musikken, lærer å kontrollere sine bevegelser og er myke i leddene. Bestyrerinnen ved Kongsmo, Edith Bjørnstad, er imponert over hvor aktivt barna går inn for balletten. De er jo mer vant til fri lek, mens det her er et mønster de må følge. Selv sier Mette Lund at timene skal være en stimulans både psykisk og fysisk, og barnas glede over å delta skulle være bevis for at hun har rett.

Første kull vernepleiere fra Nærlandheimen på Jæren fikk sine vitnemål før jul. Det ble sagt under avslutningen at det var en historisk begivenhet i åndssvakeomsorgen, fordi det er de første vernepleiere fra Sør- og Vestlandet.

**Buskerud og Vestfold**

Fossnes Sentralhjem har tatt i bruk fire nye barneavdelinger for tilsammen 32 barn. Likeledes et nytt veksthus, et nytt administrasjonsbygg er under oppførelse, og den tredje fløy av terapibygget regnes ferdig til sommeren.

Holtan Daghjem i Horten ble før jul offisielt overrakt til Stiftelsen Daghjem for utviklinghemmede barn i Horten-distriktet. Det er tre år siden Lions Club Horten søkte kontakt med områdeoverlege Magne Devold, som har vært til uvurderlig hjelp under planlegging og i byggeperioden. Et prosjekt på nærmere en halv million kroner var meget for en forening, så Lions Club var derfor glad da Horten og Omegns Røde Kors og Kiwanis Club Horten tilbød samarbeid. I dag kan hjemmet ta imot 13 barn, og der er 7 ansatte, hvorav 2 lærerinner.

Rødrussens lysaksjon for Vidaråsen landsby i Andebu innbrakte i Oslo og omegn hele 300 000 kroner. Vestfoldrussen hadde også stort salg av lys fra Vidaråsen før jul. Takket være disse lyssalg som nå er blitt en tradisjon, kunne Vidarsen innvie et nytt familiehjem før jul. Også Asker- og Bærumsrussen sluttet helhjertet opp om aksjonen «Tenn et lys for Vidaråsen» og de fikk inn 56 000 kroner. Russekullet på Lillestrøm satte ny rekord i sitt lyssalg med over 30 000 kroner.

**Akershus**

Skolen på Emma Hjorths Hjem er nå i gang med et yrkesforberedende forsøk. Det er en gruppe på åtte gutter som deltar, og skolestyrer Helge Morset sier at de resultatene man har oppnådd er overraskende gode. Ellers er skolen på Emma Hjorths Hjem interessert i å anskaffe musikkutstyr, og skolestyret i Bærum besluttet enstemmig å anbefale for formannskapet at det stilles 21 200 kroner til disposisjon for formål slik at musikkterapi kan komme i gang ved skolen. Musikk har en meget gunstig virkning på en rekke psykisk funksjonshemmede barn. Det er også ansatt en høyt kvalifisert musikkpedagog ved skolen som vil ta seg av undervisningen.

**Oslo**

På Orkerød ved Moss skal det nye skole- og aktivitetsbygg stå ferdig til å tas i bruk i mai i år. Bygget er i to fulle etasjer med en underetasje, hvor det blir gymnastikksal som til daglig skal brukes til samlingsstunder for klientellet.

Siste høst ble det satt i gang bygging av personalbygg på Orkerød, et familiebygg med 4 leiligheter, og et hus med 8 hybelleiligheter. I år er bygging satt i gang av en ny paviljong med to avdelinger, hver på 7 plasser.

«The first Lady» i norsk åndssvakeomsorg, fru Ragnhild Schibbye, ble varmt hyllet da hun nylig trakk seg tilbake fra formannsvervet i Støttelaget for åndssvake i Oslo. Fru Schibbye tok initiativet til å starte støttelaget i 1950, og som formann gjennom alle år har hun vært drivkraften i arbeidet med reisingen av de store institusjonene under Oslo åndssvakeomsorg. Ragnhild Schibbye ble bl. a. overrakt gave fra Oslo kommune, og representanter for sentralmyndighetene brakte henne takk for dynamisk og utrettelig innsats. Fru Vera Fjeldstad som har vært nestformann i 18 år, har overtatt formannsvervet i støttelaget etter Ragnhild Schibbye.

**Hedmark og Oppland**

Elever ved Åkershagan sentralhjem har fra tid til annen gått på Yrkesskolen i Moelv, på linjen for psykisk handicappede. Erfaringene har vært gode, og et par av elevene er nå i industrielt arbeid. Det er derfor et ønske at det kan komme i gang et yrkesrettet kurs ved Åkershagan skole. Det er stilt høvelige lokaler til disposisjon, og styret ved Åkershagan har gitt tilsagn om 30 000 kroner til utstyr utover det yrkesskolen vil kunne låne til kurset. Yrkesskolen regner også med å kunne stille til rådighet kurslærer med erfaring fra undervisning av psykisk funksjonshemmede.

Ved Åkershagan skole i Stange har man allerede i flere år praktisert den pedagogiske musikk-terapi. Skolens leder, spesiallærer Orvar Thorsrud fra Veldre i Ringsaker, må regnes som vårt lands pioner på området.

Ved Toftes Gave på Helgøya skal det bygges et paviljongbygg som skal stå ferdig våren 1973. Det vil gi 17 plasser for kvinner og menn. Bygget skal tjene som alders- og sykehjem, og bestyrer Eigil Ørn sier det blir det første i sitt slag her i landet innen åndssvakeomsorgen.

Det er meningen at arbeidet med nybygg ved Oslrud Åndssvakehjem i Vang skal starte 1. april i år, og byggetiden er beregnet til å ta et år.

**Østfold.**

Bratlia Daghjem i Fredrikstad har foreslått for formannskapet at det inntil videre får benytte lokaler i det nedlagte Fredrikstad Bad, til daghjem og skole for psykisk utviklingshemmede. Det vil først og fremst bli ungdom over 18 år som får plass i daghjemmet, og det er dermed håp om å få avviklet en god del av ventelistene.

G. I.

**GUDRUN SANNES EFTF.**
**Kolonial- & Delikatesseforretning**
Kristiansund N. — Telefon 71 218

**KVITESEID SPAREBANK**
Kontortid 9-4 - Lørdag 9-13
Filial: Vrådal hver onsdag 11-14
**Kviteseid**

**KR. AMVIK**
Landhandleri
*Hvalstad*
Telefon Asker 78 13 91

**A/S BYGGTEKNIKK**
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
**Trondheim**

**HOLLA SPAREBANK**
*
Ulefoss

**ARNE HOLM**
*Elektrisk Installasjonsforretning*
Fjordgt. 47/49 - Trondheim - Tlf. 28 950

**H. DRAGSNES A/S**
Skipshandel
Fjordgt. 30, Trondheim — Tlf. 29 263

**FYSIOTERM**
*Fysikalsk Institutt*
Kristiansund N. Telefon 74 450

**MELØEN MEK. VERKSTED**
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
**Monteringer og Motorreparasjoner**

**HARALD HATLING EFTF. A/S**
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

**KLEIVE HANDEL OG TØNNEFABRIKK A/S**
6453 Kleive — Telefon Molde 42 322

**KAREN STANGELAND**
*Kolonialforretning*
Sola Telefon 50 192

**A/S LYSKOPI**
Nordregt. 23
Trondheim — Telefon 22 640

**HJELDES MEK. VERKSTED A/S**
*Skips- og Industrireparasjoner*
Trondheim - Telefon 21 924

*Steinkjerhus markedsføres av*
**A/S NORSK PRE-BO**
Sandgt. - Trondheim - Tlf. 27 161

**Tønsberg — Kongsvinger — Haugesund — Stavanger — Harstad**
**Gresvik — Oslo — Molde**

**BRØDR. DALBAK A/S**

*Kobber- og Blikkenslager*

Kilen - Tønsberg - Telefon 12 336

**JOHAN GJENDEM**

Tidl. Brødr. Gjendem
*Ovner - Kaminer*
*Elektriske husholdningsapp.*
Molde Telefon 52 857 - 53 409

**EDB SENTRALEN A/S MOLDE**

Molde — Sentralbord 53 833

**E. KRISTOFFERSEN**
**JÅNN KRISTOFFERSEN**
*GULLSMEDER*
Kongsvinger
Godt utvalg i presangartikler

**JOH. BAKKELI**

MALERMESTER
(inneh. malermester Sverre Bakkeli)

**Bygnings-, skips- og skilt-maling**
**Tapetsering — Gulvbelegg**

Etabl. 1914 — Telefon 62 166

—HARSTAD—

**Distriktets største forretning i bransjen**

Egen farvehandel

**KROSNES LANDHANDEL**

Inneh.: Svein Halvorsen
**Alt i Kolonial**
**Friske varer fra kjøledisk**
Krossnes, Gressvik — Tlf. 27 189

**REIDAR F. CHRISTENSEN**

BAKERI & KONDITORI

Gressvik Telefon 27 202
Utsalg: Brogt. 17 Telefon 12 657

**BLI- KO A/S**

*Blikk- og Kobberslagerverksted*
Leiv Leas vei 10 - Telefon 22 870
Verksted: Forus — Telefon 63 707
Stavanger

**JOHS. LEIKNES**

*Herre- og Gutteklær*

Haugesund Telefon 23 200

**VALKYRIEN SKOMAGASIN A/S**

Valkyriegaten 3 - Tlf. 46 34 64

OSLO

**Sandvika - Kongsberg - Strømmen - Hjellum - Nesbyen - Kopervik**
**Vennesla - Arendal - Hønefoss - Verdal - Skien - Bergen - Porsgrunn**


**BÆRUM BLOMST**
Inneh.: Jan Kvam
Ringeriksvn. 36, Sandvika, v/Løkkebrua
Telefon 54 03 62
**Brudebukotter - Dekorasjoner - Kranser**
Tilsluttet Interflora, Norge

**KONGSBERG**
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
*Vi ser fram til Deres Besøk*
*Hilsen*
SANDSVÆR SPAREBANK

**SKEDSMO AVFALLSENTRAL**
Fjellhammerv. 19, Strømmen Tlf. 71 27 77
*Kjøper jern, metaller, filler og flasker til dagens priser. Opphugging og demontering av større maskiner og lignende.*
*Henter* Listeført skarpjenrslev.d. *Henter*

**BRØDRENE MELBY**
Hjellum
*Alt i elektrisk — Radio — TV*
Elektrisk forretning
Hamar — Telefon 24 824

**AGDER METALLVAREFABRIKK**
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

**WOLD OG HANSEN**
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
*Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide*

**TRANSPORTSERVICE A/S**
Langtransport - Distribusjon
Formidling - Samlasting
Oddervn. 5, Arendal - Tlf. 23 957, 24 877

**AAGE BREKKE**
UR — OPTIKK
Tollbugt. - Arendal - Tlf. 22 595

**ANKER HOLMBERG**
Aut. Rørleggerfirma
N. Hjellegt. 25 - SKIEN - Tlf. 24 825

**CHR. SØRENSEN**
Slakterforretning
Kopervik — Telefon 159

**A. H. EIDAL**
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

**VÆRKS KROA**
**Fina Servicestasjon og Kafeteria**
Inneh.: Kåre Skaia
Froland Verk pr. Arendal — Tlf. 38 246

SCANIA BUSSER OG LASTEBILER
**DIESELAUTO A/S**
Natlandsvn. 150 - Bergen - Tlf. 28 17 05

**PORSGRUNN MEIERI**
**Melkebar**
Porsgrunn - Tlf. 51 534, 50 302

**VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT**
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 39 401

**PER SKROVE**
Byggmester
Verdal — Telefon 88 547

**A/S STJØRDAL TRERØRFABRIKK**

7500 Stjørdal — Telefon 94 364

★

Trelastforretning — Høvleri
Trerør for vannverk, kraftverk, samt
tretanker, trekar, siloer, armatur
Brenselbriketter

**NAMSOS VULK A/S**
**Vulkaniseringsverksted — Bilgummi**
Industribygget
Namsos — Telefon 73 088

**K. EIDE A/S**
Elektriske artikler
Namsos — Telefon 72 563

**KJELLS BYGG A/S**
Spesialforretning i
*Tepper og Gulvbelegg*
Egen leggingsavdeling
Larvik —Telefon 83 653

**Namsos Garn og Trikotasje**
Namsos
BABYUTSTYR - BARNEKONFEKSJON
UNDERTØY - GARDINER - SENGEUTSTYR

**BØRGE UNDHEIM**
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

**OSCAR VISTE & CO.**
*Blikkenslagerforretning*
Voss — Tlf. 11 054

**ROLF FURUSETH**
Entreprenørforretning
Dal — Eidsvoll — Tlf. 76 15 05
**Nybygg og reparasjoner**

**SVERRE BRODAHL**
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

**DAL TREVAREFABRIKK**
Eidsvoll — Telefon 76 10 12
*ALT I TRELAST*

*ALT I BYGNINGSARTIKLER*
**DAL BYGG A/S**
Dal — Telefon 76 16 15

**KNUT OFSTAD**
Gullsmed
**Namsos — Telefon 72 662**

SKAL DE BYGGE
lønner det seg å kontakte oss
*Vi UTFØRER ALT I*
*bygg- og anleggsarbeide*
**BRÅTHEN & BAKKEN**
Hurdal — Tlf. 76 74 01 - 76 74 05

**Greåker Glass- og Rammeforretning**
Inneh.: Erling Jensen
*Utfører alt i glassarbeide*
Greåker — Tlf. 61 523

**OLE PETTER KULIEN A/S**
Byggmester
Kristiansand S. - Tlf. 10 215

Benytt
**Halden Komm. Installasjonsforretning**
*Alt i elektrisk*
Wiels Plass Telefon 82 950

**MICHAEL SCHAU OG SØNN**
Telefon 23 160 — Hamar
**BLIKK- OG KOBBERSLAGERVERKSTED**
**Ventilasjon — Varmluft — Vifter — Migthy plate**
**Aluminium takrenner og nedløp**

**HAFSLUND VULK A/S**
Utfører banepålegging - Avbalansering
Omlegging - -Reparasjoner
Isevn. 59 - Sarpsborg - Tlf. 67 452

**KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON**
*Bensin - Oljer - -Service*
Sarpsborg — Telefon 53 506

*Når De reiser gjennom Sarpsborg er*
**MATSTOVA OG PER GYNTHAGEN**
*på Torget spisestedet*

**HUNDSTAD LANDHANDLERI**
Assortert Landhandleri
Anders Western - Tlf. 80 Røyse
Kull - Koks - Kunstgjødsel - Kraftfor
og malervarer - Forøvrig alt i kolonial
Fryserbokser tilleie

**E. JONASSEN & CO.**
Kristiansand S.
*Delikatesseforretning — Daglig nylaget fiskemat*
Telefon 22 433

**EGERSUND FRYSERI A/S**
Egersund — Sentralbord 91 511

Velkommen til
**RISUM SERVICESENTER**
Inneh.: Arne Høibø
**Vask - Olje - Smøring - Rekvisita**
Halden — Telefon 84 496

**JOTRON ELEKTRONIKK A/S**
Levanger — Telefon 85 244
*VHF Nødutstyr*

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
**EINAR ØGREY**
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

**JONAS ERIKSEN A/S**
**Skipshandel - Jernvarer - Malervarer**
Kristiansund N. — Sentralbord 74 411

**E. SOLBERG & CO. A/S**
Råde - Telefon Moss 74 191
**Alt i Jern- og Bygningsartikler**

**PHILIP HAUGE**
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon (05) 273354

*Alt i Foto & Filmutstyr*

**FOTOMAGASINET**

St. Mariegt. - Sarpsborg - Tlf. 52 525

---

**TO-TAKTSERVICE A/S**

**Salg og Service av**
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovn. 6 — Ørebekk — Tlf. 27 633

---

**RAJOTEX**

Sadelmakerverksted — Bilutstyr
Varetrekk — Omstopping
Ørebekk — Telefon 27 334

---

**A/S GRESVIK BILRUTER**

Ørebekk
Tlf. Fredrikstad 27 292 - 27 311

---

**RINGKNUTEN PUKKVERK**

INNEH.: REIDAR JOHANNESSEN

●

Kongsgårdbukta

Kristiansand S. — Telefon 16 306

---

**ADOLF HORNELAND A/S**

Jernvarer

Haugesund — Tlf. 21 160

---

**EINAR HANSEN**

Byggmester

Tolgegt. 5 - Haugesund - Tlf. 24 402

---

**TOMREN A/S**

Storgt. 28 — Fredrikstad
*Topp norsk konfeksjon i*
*Dame- og Herreklær*

---

**SUNDAL MEIERI A/L**

**Melk gir styrke**

Sunndalsøra — Telefon 91 130

---

**E. SLORER JACOBSEN & CO.**

Speidervelen 29 - Fredrikstad
Telefoner: 16 540 - 16 945
«HAVETS DELIKATESSER»

---

**Alltid noe godt i sko**

**A/S HAGA & CO.**

Skåregt. 125 — Telefon 24 252
Haugesund

---

**R. G. LIOR — METALLSTØPERI**

Strandveien — Rælingen
Telefon Lillestrøm 71 17 77

---

**JOHS. SANDVIK A/S**

«Skarpsko» traktorkjettinger
Sandvik Vinsjer — Mek. Verksted
Stokke — Tlf. 320

**VERDAL FYSIKALSKE INSTITUTT**
Verdal — Telefon 88 474

**JORUNN JOHANSEN**
Lefsebakeri
Verdal — Telefon 88 466

**IVAR LETNES**
*Spesialforretning i Kjøttvarer*
Levanger — Telefon 81 355

For god — nvbrent kaffe
Legg veien om
**KAFFESPESIALEN**
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
**Husk kaffe-automaten**
Den står til tjeneste døgnet rundt

**A/S TRE OG FLIS**
*Alt i Gulvbelegg — Parkett*
Blomsterdalen — Telefon 76 674

**SAND SPAREBANK**
*Sand i Ryfylke - Telefon 51 107*

**TRICO**
Elsa Schrøder Toft
**TRIKOTASJEFORRETNING**
Telefon 183 - Privat 121
BRØNNØYSUND

**GJØVIK OG OPPLAND FISKEFORRETNING**
*Alt i Fisk — Gå til fagmannen*
Gjøvik — Telefon 71 284

# Norsk Rengjøring Service

Strandgt. 81 - 5000 Bergen — Telefoner 21 55 61 - 21 79 26

**DAGLIG RENGJØRING AV:**

Skoler - Sykehus - Kontorer - Forretningslokaler - Fabrikker m. m.
Hovedrengjøring — Byggrengjøring — Skipsrengjøring — Vinduspuss — Spesialoppdrag, rydding og bortkjøring.

**RING TELEFON 21 55 61 ELLER 21 79 26**

**Skotterud - Dilling - Fredrikstad - Stavanger - Larvik - Våler - Skjeberg Porsgrunn**

**KJELL TRANDEM**
Aut. Rørlegger
Skotterud — Telefon 35 503

**ROLF MYHRE**
BUNTMAKER
**Spesialforretning i pelsvarer**
Fredrikstad — Telefon 15 627

**VÅLER TREVAREFABRIKK**
VÅLER I SOLØR
Telefoner: Elverum 3335 - 3336
**VIPPEPORTER FOR GARASJER**

**FAG-FOTO**
*Leif Sørlie*
Larvik — Telefon 81 317

**JOHAN SANENGEN A/S**
**Glassmesterverksted — Glass-sliperi**
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

**A-S OMAR NYQUIST's EFTF.**
**SKRAPJERN OG METALLER EN GROS**
FREDRIKSTAD
Telefon 13 627 - 15 612

**RØNNEBERG FOTHELSESENTER**
Nykirkebakken 9 — Stavanger
Telefon 27 726

Nå kan De få
**KJØLEAGGREGAT I MATBUA**
Leveres av Lynis Kjølesutstyr
**L. SØRENSEN MEK. VERKSTED**
Industrivn. 3 - Stavanger - Tlf. 24 017

**TJØSTHEIM & CO.**
ENTREPRENØRFORRETNING
**Spes.: Undervannsarbeide**
Ø. Holmegt. 30 - Stavanger - Tlf. 29 237

**INTERIØR A/S**
Herøya — Porsgrunn
Telefon 60 427, 60 192
**ALT I MØBLER**

**SKJEBERG AUTOSERVICE**
**Vask - Smøring - Service**
Skjeberg — Telefon 68 391

**LØVSTRØM & NERLAND A/S**
Herreekvipering
Folkets Hus - Telefon 25 704
Hamar

**STAVANGER RØKERI**
Stavanger — Telefon 23 584

**BRØDR. RISANS SVEISE- OG REP.VERKSTED**
**Eksosanlegg repareres og monteres**
Dilling st. — Telefon 60 279

**JOHS. BØRRESEN**
*Møbel-, Teppe- og Utstyrsforretning*
Gjøvik — Tlf. 71 317

**LUNDEGÅRD & THORESENS EFTF.**
*Trikotasjevarer - Garn*
Sarpsborg — Telefon 52 225

**KJELL BAKKEN**
*Byggmester og Entreprenørforretning*
Autorisert i gruppe A, B, C1, D1
Moss
Fr. Solies vei 22 - Telefon 57 329

**NILS VIKEN**
Nygard st. pr. Gjøvik
*Assortert forretning*

**GRILLEN**
*Kafeteria — Friluftservering*
*Selskapslokaler*
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

**GJØVIK KURBAD**
Gjøvik — Telefon 72 751

**BRØDRENE FJELD ELEKTRISK**
Autorisert installatør
Værlegt. 18 — Tlf. 3194
MOSS

**A/S INDUSTRISHIP**
*Utfører sveise- og monteringsarbeider*
Sarpsborg - Tlf. 55 515, 54 780

**SKIEN FYSIKALSKE INSTITUTT**
Inneh.: Erik Iversen
Skien — Telefon 20 850

**A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK**
Trondheim — Telefon 20 706

**AUTOPARK A/S**
FALKENBORG
Trondheim — Telefon 19 565

**OSCAR GRENAGER**
*Linoleum — Tapeter*
*Farvehandel — Vindusglass*
Halden — Tlf. 82 235

**JOH. KR. JOHANSEN**
KOLONIALFORRETNING
Torvet 2 — Halden

**Susebakke Trævarefabrik**
SAG og HØVLERI
Mysen — Tlf. 89 17 00
*Dører - vinduer - trapper - innredninger*
*Høvlet og uhøvlet last*

**GUSTAV SVENSENS BAKERI**
ANBEFALES
Telefoner 72 572 - 72 580 — Namsos

BESØK
**A.K.S. KAFETERIAEN**
**Frokost — Lunsj — Middag**
Torget - Tønsberg - Telefon 12 104

GARDINER — TEPPER
**SVELLAND**
**Byens utstyrsmagasin**
Haraldsgt. 140 - Haugesund - Tlf. 21 222

**A/S AAVIK INDUSTRI**
Steinkjer — Telefon 61 799
**Produksjon av sovesofaer og Salonger**

**MARTHINSENS KLISJEANSTALT**
Urgt. 6. — Telefoner 27 422, 21 173
Stavanger

*Alt i dagligvarer hos*
**R. GUSTAVSEN A/S**
ved Tinghuset
Drammens nye sentrum — Tlf. 83 37 60

**BRØDR. MYRHAUGEN**
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

*Benytt*
**Ludvig Paulsen Bilsentral**
*BP-stasjonen — Rutebiler*
Horten — Tlf. 41 129

**FOTOMAGASINET**
**Film, fremkalling, kopiering, albums, rammer**
Dagny Holthe
N. Storgt. 1 — DRAMMEN
Telefon 83 38 32

**DRAMMENS SVEISEVERKSTED**
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 83 74 83
**ALT I SVEISEARBEID**
**Utleie av mobilkran**

**BRØDRENE WATHNE**
**Mek. Verksted**
Sørhauggt. 184
Haugesund — Telefon 23 850

**BORGES MATSENTER**
**Dagligvarer for ethvert behov**
Brakerøya, Drammen — Telefon 83 31 56

**A/L NAMDAL KORNSILO**
Namsos — Telefon 73 196

**REALF GRØDEM**
Transportforretning - Entreprenørforretning - Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

Blåsesand - Vi leverer alle sorter spesialsiktet sand til blåsing, finpussing og filtrering - Leveres i sekker á 50 kg.
**BRØDR. HANSEN SANDTAK**
Tollnes pr. Porsgrunn - Tlf. 51 246

**Christiansands Babymagasin**
ALT FOR BABY OG BARN
Markensgt. 26
Kristiansand S. — Telefon 22 646

**Besøk**
**OLAF HYGGEN'S HAVESENTER**
Telefon 84 67 02 — Kjellstad — Lierbyen

**GULSKOGEN GARTNERI**
SNITT BLOMSTER
Gulskogen — Telefon 83 35 80

**MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI**
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

**BRING MØBELSENTER A/S**
Storgt. 32
Lillehammer Telefon 53 380

**BRØDRENE KVIA**
OFFENTLIG SLAKTERI
Nærbø
Telefon kontor og slaktehus 85 436
Telefon pølseri og butikk 85 127

**MØBLER & LYS A/S**
**Alt i Møbler og Lamper**
Sellebakk — Tlf. 14 341

**A/S STOKKE PUKKVERK**
Stokke — Tlf. 327
**Pukk - Singel - Veigrus**

*SKAL DE KJØPE*
**SOVEROMSMØBLAR?**
Sjå då først våre modeller.
Desse er Srilfulle - Prydfulle og Praktiske
**Skogen Møbelfabrikk A/S**
Rødland — tlf. Velandsnes 60 b

**INGV. A. OLSENS EFTF.**
*Berger Rosenvold*
Herreekvipering - Alt i Herreartikler
Skien — Tlf. 22 509

**WESCHE BLOMSTERFORRETNING**
Inneh.: Svein Fiskvik
Levanger — Telefon 81 140

**EVENSEN & EVENSEN**
*Aut. Entreprenørforretning*
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

**SPILLUM GARTNERI**
Namsos — Telefon 72 581

**TRÆLEBORG BAKERI A/S**
Tønsberg — Telefon 12 423

**H. LØVOLD**
**Fiskeforretning - Fast bilrute**
Namsos — Telefon 72 773

**KRAFTS FARVEHANDEL**
Namsos — Telefon 72 681

**KARL HOLM**
*Slakter og Pølsemakerforretning*
Arendal — Tlf. 21 134

**LEIF ROTMO**
*Ass. landhandel*
Helgådalen
Telefon Verdal 80 473

**A. HAMSTADS BAKERI & KONDITORI**
ANBEFALES
Namsos — Telefon 72 046

**SKOTØYMAGASINET**
Telefon 3076 — ÅRNES
**Skotøy — Herreekvipering**
**Sportsartikler — Møbler**

**BRØDR. AAKVIK A/S**
Entreprenørforretning
Ålesund — Sentralbord 24 651

**KIRKEGATENS FRUKT & TOBAKK**
**Alt i Tobakk og Sjokolade**
Ålesund — Telefon 22 251

**VESTNES AUTO A/S**
Mandal — Telefon 61 233

**«DE TRE NØSTER»**
Garn - Trikotasje - Kjoler
Tlf. 82 194
Skreia og Lena

**STANGE ELEKTRISKE**
Elektrisk forretning
Aut. Installatør
Telefon 31 430 — Stange

FREMKALLING — KOPIERING
*Den beste service, hurtigste levering til rimeligste priser får De når De sender Deres filmer til*
**Døhlens Fotolaboratorium**
Strømmen

**ALVHILD JØRGENSEN**
*Håndarbeider - Garn - Brukskunst*
NOTODDEN
Tlf. 11 693

**A. OPSAHLS EFTF.**
Gunnar Erichsen
Kjøttforretning
Telefon 86 20 94 - SKI

**LILLESTRØM KONFEKSJON**
LILLESTRØM
**HERRE-, GUTTE- og PIKEKLÆR**

**Glassmester REIDAR HESLER**
Stasjonsvn. 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
*Kunst- og Bygningsglassmesteri*

**EINAR ØVERLI**
Trelasthandler
Hamar — Tlf. 23 692

**EIVIND J. ALHAUG**
Entreprenør
Hamar — Tlf. 22 954

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
**SIG. BERGERSEN**
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
*Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy*

**H. L. HANSEN**
Etabl. 1897
**Blikkenslageri og Ventilasjonsfirma**
Sarpsborg — Telefon 54 111

**SVERRE MAGNUS GISET A/S**
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

**BRØDRENE SKÅRET**
*Elektrisk monteringsverksted*
Hamar — Tlf. 25 621

**HAMAR RØRLEGGERBEDRIFT A/S**
*Aut. Rørlegger*
Skolegt. 12, Hamar — Tlf. 23 024

**HAMAR BETONGFABRIKK A/S**
Ferdigbetong
Hamar — Tlf. 22 223

**OSCAR BERG A/S**
Tekstilmagasin
Stjørdal — Telefon 94 433

**STEINKJER BETONGINDUSTRI A/S**
Figga
Steinkjer — Telefon 62 240

**GREVEN KAFETERIA**
Mandal — Telefon 61 440

**MOSJØEN SKOTØYMAGASIN**
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
*ALT I SKOTØY*
Mosjøen

**MARTIN NARUM**
BYGGMESTER
ENTREPRENØRFORRETNING
Mandal — Telefon 61 067

**ANDREAS DYB**
Entreprenør
Gåseid — Telefon 35 003

**SKOGVEIEN AUTO A/S**
*Bilforretning — Mobilstasjon*
Bensin - Olje - Service
Hamar — Tlf. 22 090

**STÅL & ALUMINIUM SVEIS A/S**
Tenvik
Nøtterøy Telefon 83 318

**A/S AASE DREIERI**
GANDDAL

**HANS ROGNE A/S**
*ALT I MALERVARER*
Ålesund — Telefon 21 453

**JOHAN P. BJØRNSETH**
FRUKT & TOBAKK
Ålesund — Telefon 22 081

**P. HASSELØ & CO.**
*Kolonial - Sild - Fisk - Glass - Krustøy*
Tingvoll — Tlf. 71

**LOTTE GARN & TRIKOTASJE**
Ålesund — Telefon 21 829

**O. WIIG**
*Farvehandel*
Molde — Telefon 51 744

**HØIBERGS MINERALVANNFABRIKK**
*ALT I MINERALVANN*
Ålesund — Telefon 21 511

**MATHIAS JULNES**
Byggmester
Molde Telefon 53 042

**E. P. AASE**
*Alt i Kolonial*
Sandnes — Tlf. 61 618

# SKI BYGG

Telefoner: 86 10 19 - 86 10 37

**Bygningsartikler**

**Stavanger — Sandefjord — Molde — Grimstad — Ålesund**
**Sør-Audnedal — Skudeneshavn**

**A/S SERVICE**
Ålesund — Telefon 21 517
**Radio — TV**

**AUDNA BRUK**
**Alt i trelast for nybygg og reparasjoner**
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

**A/S WIKENE**
**Elektrisk forretning**
Nytorget — Stavanger
Telefon 21 280

**L. HVIDING**
Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

**Hundhammer Eskefabrikk A/S**
*Konditoresker — Smørbrødesker*
*Trådstiftesker — Fittingesker*
*Meieriemballasje*
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 36 503, 29 160

*Vi leverer også*
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
**A/S HEIMDALMOTOR**
Molde — Tlf. 52 155

**SKUDENESHAVN RØRLEGGERFORRETNING**
**Aut. Rørleggerfirma**
Skudeneshavn — Telefon 58 338

**ELVIN LINDSTRØMS EFTF.**
Gunv. Hamre
**Granit og Marmorsliperi**
Stavanger — Tlf. 25 612

**HERMANN ANDERSEN**
*ALT I MØBLER*
Grimstad — Telefon 41 140

**SANDAR BILLAKKERING**
Haukerød
Sandefjord — Telefon 75 266

**LEIF STAVE**
Murmester
**Ålesund — Telefon 22 676**

**OLAF RØNNING & CO. A/S**
*Elektrisk Forretning - Alt i radio og TV*
Breibakken 43 — Stavanger
Telefoner 22 820 - 30 915

**«LOTUS»**
Damefrisørsalong
N. Kleivegt. 16
Stavanger Tlf. 20 943

**HAUKERØD BENSINSTASJON**
Sandefjord
Telefoner: 75 025 - 75 313

**ERLING OUTZEN**
Bakeri & Konditori
Molde — Telefon 51 348

**TORGER NAVERSEN**
**Aut. Rørleggerbedrift**
STAVANGER
Telefon 23 383

Universitetsbibl. i Oslo
avd. Norsk Pedagogisk
Studiesamling
Observatoriegt. 1

OSLO 2

**Tønsberg**
**Stål- og Sveiseservice A.s**

*Vi utfører alt i*

*Stålkonstruksjoner*

Kilen — Tønsberg — Telf. 12 542

VOLKSWAGEN

**Østbye Pedersen Auto A.s**

*Skien — Sentralbord 20 092*

Grafia Boktrykkeri, Oslo